

RAPORTURILE DINTRE P.N.Ț. ȘI IULIU MANIU CU CELELALTE PARTIDE POLITICE ÎN OPINIA LUI SEXTIL PUȘCARIU

GABRIEL VASILIU

Sextil Pușcariu este autorul și a patru volume substanțiale în care evocă o epocă frământată din istoria României: „Călare pe două veacuri”, „Brașovul de altădată”, „Spița unui neam din Ardeal” și „Memorii”. Ultimul amintit este format, de fapt din două cărți distincte: „Războiul din 1914-1918” și „În România Mare”. Pe drept cuvânt Magdalena Vulpe afirma „Originea operei memorialistice a lui Sextil Pușcariu trebuie căutată în anii primului război mondial”¹. În volumul „Memorii”, numele lui Iuliu Maniu este menționat de 15 ori, de fiecare dată prezentat obiectiv și chiar apreciat pentru acțiunile sale. Prezentăm trei citate pe care le considerăm elocvente.

1. „Tot astfel Maniu cu care am putut vorbi numai 15 minute (căci pleca la Oradea). El mi-a dat în grijă să fiu condus numai de preocupări științifice”². La acea dată I. Maniu avea 46 de ani iar S. Pușcariu 42.

2. „Organizarea Universității Clujene. – Sibiu. Ședințele începeau regulat târziu (la Consiliul Dirigent și Comisia Universitară) căci Maniu, care, de dimineața până seara primește pe oricine are a-i solicita ceva, nu mai isprăvea cu „audiințele”³.

3. „Maniu n-a primit să formeze guvernul neutral. Și bine a făcut. El, ca ardelean, nu va putea iscăli un tratat de pace care ne știrbește Torontalul și nu va putea conduce alegerile în Țara Veche unde nu cunoaște îndeajuns pe oameni...”⁴ (1919)

Au trecut 12 de ani, la 11 mai 1931, la Cluj, apărea un nou ziar denumit sugestiv „Drumul Nou”, avându-l ca director pe profesorul universitar, Sextil Pușcariu (În Dicționarul presei românești, în cele două ediții apărute, autor Ion Hangiu – nu este menționat). La acea dată, Sextil Pușcariu a avut experiența

¹ Sextil Pușcariu, *Memorii*, Editura Minerva, București, 1978, p. XVI.

² *Ibidem*, p. 437.

³ *Ibidem*, p. 453.

⁴ *Ibidem*, p. 455.

conducerii unei publicații, a gândit și a condus un timp. Glasul Bucovinei la Cernăuți, revistele Cultura și Dacoromania la Cluj.

La 18 aprilie, în același an, este investit, de regele Carol al II-lea, ca șef al guvernului, academicianul Nicolae Iorga. Istoria o menționează ca și guvernarea Iorga-Argentoianu, o cârmuire formată exclusiv din „tehnicieni” și nu politicieni. Cu două săptămâni mai înainte (la 4 aprilie) demisionase guvernul G. G. Mironescu, de factură național-țărănistă.

Sextil Pușcariu, în această perioadă, era preocupat de o serie de activități profesionale, în primul rând, redactarea materialului pentru Dicționarul limbii române. La 25 mai 1931, la Academia Română, în ședință festivă, prezidată de rege, susține conferința „Dicționarul limbii române” reprodusă și în ziarul pe care-l conducea. Cu toate greutatețile (și răutățile unora) întâmpinate în desăvârșirea acestei adevărate industrii care se numește *dicționar*, Sextil Pușcariu, înconjurat de o echipă de excepție, se încumetă să scotă un nou ziar.

Profesorul își definise punctul de vedere privitor la participarea sa la activitatea politică încă din 1922. În revista „Lumea universitară” afirma categoric „Pentru ca să fii om politic, în adevăratul înțeles al cuvântului, trebuie să-ți modelezi creierul pentru gândirea politică” încheind „În tot cazul, eu îmi recunosc și lipsa de temperament, și cea de talent politic, încât înțelegeți că, decât să par un nedibaci și nepregătit gladiator, prefer să privesc lupta de pe galerie” [Articolul a fost reprodus, la 17 oct. 2000, în revista „Adevărul literar și artistic”].

În 1991 avea 54 de ani, era o personalitate științifică de prim rang, apreciat atât în țară cât și în străinătate. Stima pe care o purta lui Nicolae Iorga, atras de programul acestuia de a scoate țara la liman, de a contracara răfuiala dintre liberali și țărăniști, dar și apariția ideologiei extremiste de stânga și de dreapta nu l-au lăsat pe Sextil Pușcariu indiferent. Un ziar în care să-și spună „răspicat” părerile considera soluția cea mai bună. Au apărut 168 de numere, în perioada 11 mai – 7 decembrie; 37 de articole au fost semnate Sextil Pușcariu iar 97 iscălite Corvin, M. Corvin și Mateiu Genune, în total 134 de materiale cu o tematică variată, bine documentate.

Unsprezece articole au constituit și conținutul unei broșuri intitulată sugestiv „Problema Ardeleană în politica românească” (Cluj – 1931). Titlurile sunt mai mult decât evocatoare: Problema ardeleană, Liberalii și Ardelenii, Averescanii și Ardelenii, Politica Partidului Național, Politica ardeleană a Național-țărăniștilor, D-l Iorga și Ardealul, Două culturi – două mentalități, Dezamăgiri, Prigoana Ardelenilor, Uitări și jigniri inutile, Concluzii (5 sept. – 19 sept. 1931 – numerele 94-104).

O mai atentă lectură a ziarului ne îndeamnă să adăugăm la acest ciclu și a următoarelor materiale: „Zestrea Ardealului” (nr. 2, 13 mai), „Virtuți negative” (nr. 47, 9 iulie), „Vorbe răspicate” (nr. 93, 4 sept.) și, în fine „Crisa de

încredere” (nr. 130, din 21 octombrie). De la început, fără nici un echivoc, explică ce l-a determinat să preia conducerea ziarului „... Nicolae Iorga reprezintă însuși simbolul celui mai luminat patriotism și a celei mai neobosite activități” în același timp și intenția declarată a lui Sextil Pușcariu de a combate regionalismul dezastruos pentru țară „A intra cu ceea ce Ardealul are mai bun în sistemul nou al vieții naționale – iată regionalismul care vrem să facem” („Zestrea Ardealului”, nr. 2). Aceeași idee o întâlnim în „Virtuți negative” (nr. 47) unde pretinde ca eforturile tuturor românilor, indiferent de zonă, să aibă ca scop propășirea nației „Nu la deznire, ci la o cât mai strânsă și mai neîntârziată colaborare cu Țara Veche, în aceste momente istorice, trebuie angajate toate energiile și virtuțile Ardealului. De virtuți negative ne-am săturat”. Suntem la 13 ani după Marea Unire „simțim că trăim vremuri de prefaceri extraordinare dar cu miopia contemporaneității nu suntem în stare să le deslușim” (nr. 47). Revine după 46 de numere cu aceleași idei, dar și mai categoric expuse „Din momentul apariției avem încredințarea că trăim vremuri excepționale, care ne interzic luxul unor părăduiri de timp și de energie în certuri sterile” ca să încheie articolul neezitant „Oricine poate fi util, dar nimeni nu-i indispensabil” (nr. 93). De la început se declară împotriva acelora care cer „O autonomie completă pentru Ardeal”, însă conducerea din capitală nu are voie să uite că „problema ardeleană există și ar trebui să preocupe în mod constant pe cei chemați să ne cârmuiască” (nr. 94 „Problema ardeleană”), de data aceasta fiind susținătorul opiniei lui Maniu.

Primul partid supus analizei, pentru că, de fapt acesta este scopul, este partidul liberal, insistând asupra opiniei Brătienilor în legătură cu Ardealul „Dacă Ionel Brătinau a înțeles mentalitatea locuitorilor acestei provincii, nu a știut însă „să contracareze regionalismul din toată țara”, de aceea laudă noua doctrină pe care o pune în circulație Ion G. Duca „care vrea să conducă Ardealul cu ardeleni” prin cei „ce cunosc mai bine nevoile, năzuințele, mentalitatea și psihologia localnicilor”. În final, autorul lasă să se înțeleagă că este sigur de cele afirmate de I.G. Duca și chiar vor fi puse în practică. În articolul următor, „Averescanii și Ardealul” (nr. 96), ia poziție față de unii politicieni ai locului; generalul Averescu a avut „dintre toți șefii din vechea țară cea mai cuminte politică”, ca dovadă, spune autorul, încredințează conducerea lui Octavian Goga. De aceea nu va ierta conflictele dezastruoase, pentru țară, dintre Maniu-Goga și mai ales dintre Vaida-Goga de pe urma cărora au profitat unele persoane și, ca atare, „a dus la apariția pe lângă marele poet a unor indivizi suspecti, venali sau ridicoli, cărora le-a dat rolul de conducători, făcând din cauza lor mult rău partidului acasă, în Ardeal, unde erau prea bine cunoscuți și mai ales făcând rău Ardealului dincolo de munți, unde a contribuit astfel să surpe numele bun de care se bucurau Transilvănenii înainte de a fi cunoscuți mai de aproape” (nr. 96).

Două materiale au meritul de a trece în revistă guvernările național-țărăniște. S. Pușcariu îl cunoștea pe Iuliu Maniu de foarte mult timp (încă de pe vremea Austro-Ungariei), dar nu s-a înregistrat în partidul condus de el. Felul de a gândi al ardeleanului Sextil Pușcariu, nu se cam potrivea cu punctele de vedere ale șefului P.N.Ț.; este o idee care se desprinde de la început. Deși Iuliu Maniu a venit în România „cu o fierbinte iubire de neam”, a făcut și greșeli. În loc să intre cu toată masivitatea partidului său într-unul din partidele politice istorice, să-i imprime directive nouă și să-i impună o concepție nouă, d-l Maniu a preferat să ia lupta cu «regățenii» și în special cu cel mai puternic exponent al lor, cu Ionel Brătianu, fața de care nu înțelegea să aibă un rol de subordonat” (nr. 97, „Politica Partidului Național”), Nu-i poate ierta șefului partidului național-țărănesc promovarea unor indivizi ca Sever Bocu sau Sever Dan – numit ministru al sănătății când avea la dispoziție pe un Iuliu Moldovan, Iuliu Hațieganu sau Iacob Iacobovici. În final, autorul articolului se arată optimist pentru că Ardealul, prin oamenii săi, „nu așteaptă decât să fie chemați la opera de consolidare a țării pe care o iubesc atât de mult (nr. 98 „Politica ardeleană a Național-țărăniștilor”). Cu foarte multă atenție, chiar critic este văzută și guvernarea Iorga, mai ales în raporturile cu Transilvania. „Generația care se ridică acuma n-a mai apucat să citească paginile pline de avânt și de sănătoasă îndrumare națională a celui din fruntea „Sămănătorului”. Pentru tineretul de azi, d-l Iorga nu este apostolul neamului, precum ne-am obișnuit noi, cei mai bătrâni, să-l considerăm, ci este unul din bărbații noștri politici, care duce o politică personală, nu tocmai consecventă și străbătută de un romanstism, care nu e pe placul tineretului de azi” (nr. 99 „D-l Iorga va trebui să-și aducă aminte că românismul din Ardeal are nevoie de multe instituții culturale și de sprijin economic pentru ca nedreptățile trecutului să înceteze” (nr. 99), părere des întâlnită la I. Maniu.

Articolul-cheie din acest grupaj, în care autorul nu numai că încearcă să treacă în revistă multitudinea de probleme apărute după anul 1918 se intitulează semnificativ „Două culturi – două mentalități” (nr. 100). S-a vorbit de zeci de ani (și se mai discută) de existența a unor diferențe mai mari sau mai mici, în varii domenii, dintre locuitorii din Ardeal și cei din „Țara Veche”, dar „cele două mentalități izvorâte din două culturi diferite, grupate pe același substrat etnic nu se exclud una pe alta, ci se completează”. Sextil Pușcariu pornește discuția de la explicarea opoziției dintre tipul de gândire a lui Ion Maiorescu în contrast cu cel a lui Eliade Rădulescu „Azi (1931) tipul Ion Maiorescu este mai necesar decât tipul Eliade Rădulescu, cu o singură condiție, a nu se confunda cele «două noțiuni diferite: civilizația și cultura»”.

După o pledoarie pro Ardeal, te-ai fi așteptat, în continuare, la o cruntă și nemiloasă critică a celor din Regat (mai precis a politicienilor). Dar Sextil Pușcariu nu va cădea în această păcat, el își dă seama ce înseamnă

imparțialitatea în ceea ce afirmi „Văzut de aproape, Ardealul era altul decât cel visat de frații noștri, iar vremurile tulburi au scos, după «preluarea imperiului», la suprafață o mulțime de elemente dubioase” (nr. 101). Opiniile din articolul menționat mai sus și intitulat „Dezamăgire” vor fi reluate și în următorul, cu titlul „Prigoana Ardelenilor” ideea vehiculată mai ales în presa regională a timpului „Nemulțumirile Ardelenilor sunt de două feluri: personale și generale. Cele dintâiu sânt de obicei absurde; cele din urmă explicabile și mai adesea justificate” (nr. 102). Anumite grupări politice din București, prin presa centrală, au pus în circulație doi termeni, care au incitat spiritele și mai mult, „desrobiți” și „desrobitor” și de aici o serie de „jigniri inutile”. Profesorul clujean, jurnalistul cinstit a prezentat această chestiune mai mult decât diplomatic „Unirea națională n-avea s-o hotărască nici elanul vitejesc al lui Stan al Ioanei din Dragoslavele, nici resemnarea cu care se ducea la moarte vărul său Ioan al Stanei din Șirnea Branului învecinat, ci jertfa supremă a unui neam întreg acolo unde soarta l-a așezat” (nr. 103, „Uitări și jigniri inutile”). Situații asemănătoare au apărut, după 1919, în Europa și exemplele date sunt convingătoare „De aceea, din dicționarul nostru ar trebui să înceteze cuvintele de „desrobiți” și „desrobitori” menite să tulbure sentimentele de adâncă recunoștință și să dea naștere la jignitoare nedreptăți” (nr. 103).

Ciclul de articole, cum e și firesc, se încheie cu o serie de învățăminte (profesorul și de data aceasta nu se dezmente), intitulat simplu „Concluzii” (nr. 104). Sunt probleme mai mari și mai mici, unele sunt false probleme și, pentru rezolvarea lor, e nevoie de bunăvoință din partea „ambelor tabere”, ceea ce este grav că aceste conflicte au fost exploatare de mai toate partidele politice. „Deși în întreaga Românie Mare nu există nici un Român cu mintea sănătoasă, care să nu fie unionist, diferențierea în partide politice după regiuni a fost o lovitură grea adusă unității noastre” (nr. 104). Sextil Pușcariu nu neagă existența unor diferențe, chiar le explică geneza „ele ducând la dezvoltarea mentalităților lor diferite” dar aceasta nu este motiv de susținere a opiniei de regionalizare a țării. Era de așteptat ca presa din opoziție, chiar și cea declarat aliată să ia o atitudine și unii să riposteze conform obiceiului. De aceea, la 21 octombrie, după o lună, autorul se simte obligat să răspundă pentru că „Asemenea interpretări răsar din atmosfera de suspiciune în care trăim” și mai ales „la noi când lauzi pe cineva te pomenești bănuir că o faci din interes, iar când îi arăți greșelile lumea se întreabă dacă vrei să te răzbuni pe el sau să-l șantajezi” (nr. 130, „Criza de încredere”).

De frica cenzurii sau a necunoașterii, în alte timpuri, când s-a amintit de directorul de publicații – Sextil Pușcariu s-au făcut doar afirmații fugare. S. Pușcariu nu a făcut nici politică de dreapta, nici de stânga, nici de centru, a ascultat, a citit ca orice om și, atunci când a considerat și-a spus părerea. Așa cum în toată activitatea sa de lingvist de notorietate internațională a știut, cum

puțin știu, să discearnă, să se corecteze când a fost cazul, tot așa a făcut și în munca de la ziar.

Sextil Pușcariu nu a fost eruditul izolat de lume, când era vorba de politică și politicieni, așa cum spunea în 1922, „a privit lupta de pe galerie” dar când se pune în discuție soarta țării și oamenii ei și-a luat arma – condeiul și a atacat. Toate articolele au un personaj comun: Ardealul ceea ce ne duce cu gândul la o lucrare apărută în 1937 „Contribuția Transilvaniei la formarea și evoluția limbii române”.

THE RELATIONS BETWEEN P.N.Ț. AND IULIU MANIU WITH THE OTHER POLITICAL PARTIES, IN SEXTIL PUȘCARIU'S OPINION (Summary)

Sextil Pușcariu, expressed his point of view several times over the statesmen of that time. In the pages of the newspaper „Drumul Nou” (The New Path) (1931), he published a competent analyse in which not few times, he had mentioned the P.N.Ț. and Iuliu Maniu.